

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Юдова Андрія Миколайовича

«Сервіси цифрових бібліотек у системі обслуговування користувачів»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 029

«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та зростання обсягів цифрового контенту особливого значення набувають сервіси цифрових бібліотек, що забезпечують швидкий доступ до інформаційних ресурсів, підтримують індивідуалізацію пошуку, сприяють науковій комунікації та формуванню інформаційної культури суспільства. Дослідження сервісів цифрових бібліотек є надзвичайно актуальним, адже дозволяє визначити ефективні моделі взаємодії між інформаційними ресурсами та користувачами, а також окреслити подальші перспективи розвитку. Актуальність дослідження зумовлена складністю та багатоаспектністю проблематики цифрових бібліотек, використання яких здійснюють користувачі різного рівня досвідченості; еволюцією взаємодії між собою читачів та впливу на подальший розвиток їх інтересів; необхідністю дослідження найсучасніших методів і перспектив розвитку галузі у найближчому майбутньому. Актуальним залишається питання вдосконалення сервісів цифрових бібліотек у системі обслуговування користувачів задля покращення бібліотечного обслуговування; парадигма формування інформаційного суспільства та становлення суспільства знань в умовах війни за незалежність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах цільових комплексних програм науково-дослідницьких робіт Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКіМ) «Актуальні проблеми інформаційно-комунікаційної науки й освіти» (державний реєстраційний номер 0118U100212) і

«Бібліотечна, інформаційна та архівна справа як предмет комплексного дослідження: теорія, історія, практика» (державний реєстраційний номер 0124U001231), а також пов'язано з планом наукової і навчально-методичної роботи кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю КНУКіМ.

Науковий рівень достовірності й обґрунтованості основних положень, висновків та рекомендацій сформульованих у дисертації. Дисертація є комплексним дослідженням сервісів цифрових бібліотек у системі обслуговування користувачів, виявлення їхніх особливостей, функціональних можливостей, визначення ефективності використання та окреслення перспективних напрямів подальшого розвитку у сучасних умовах. Наукові положення, висновки, що містяться в дисертаційній роботі, є аргументованими, ґрунтуються на релевантній методології, охоплюють широкий спектр теоретичних і практичних аспектів наукових підходів щодо проблеми дослідження. Поставлена мета роботи, означені для її вирішення завдання, визначено ґрунтовно та послідовно.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертаційній роботі Юдова А.М. *вперше*: доведено необхідність широкого впровадження в бібліотечну діяльність України сервісів цифрових бібліотек задля ефективного обслуговування користувачів, а цифровізацію розглянуто як дієвий інструментарій розбудови бібліотечних сервісів; запропоновано власне визначення понять «сервіси цифрової бібліотеки» та «користувач сервісів цифрової бібліотеки»; визначено основні елементи сучасної системи обслуговування користувачів: цифрова бібліотека (цифровий бібліотечний фонд із відповідними сервісами), електронні каталоги та бази даних, матеріально-технічна база, онлайн-замовлення, онлайн-спілкування між користувачем та бібліотекарем. Усі елементи між собою мають тісний взаємозв'язок; розроблено модель сервісу цифрової бібліотеки. *Удосконалено*: систему персональних рекомендацій для користувачів з різним досвідом навичок у цифрових

бібліотеках; визначено перспективні напрями подальшого розвитку цифрових бібліотек у сучасних умовах; визначення поняття «цифрова бібліотека»; набули подальшого розвитку: терміносистема предметної галузі, зокрема поняття «бібліотечний сервіс», «електронна бібліотека»; реалізація міжнародних проєктів цифрових бібліотек, що відбувається на основі постійного впровадження додаткових сервісів з єдиною точкою доступу до ресурсів; уявлення про особливості використання соціальних медіа як ефективного інструментарію сервісів цифрових бібліотек, поглиблено розуміння їх використання для ефективного обслуговування користувачів; уявлення про перспективи розвитку цифрових бібліотек України, які мають розбудовувати бібліотечні сервіси в напрямі персоналізації ресурсів і послуг на основі алгоритмів, які вивчають інформаційну поведінку користувача; потреба активного впровадження штучного інтелекту в алгоритми як глибокого пошуку, так і аналізу текстів і даних, програмних продуктів для оперування великими даними.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані у дослідженні положення та висновки розширюють наукові знання про впровадження сервісів цифрових бібліотек у систему обслуговування користувачів в умовах цифровізації. Результати дисертації можуть бути застосовані в бібліотечній практиці як науково-методична база діяльності окремої книгозбірні із запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в обслуговуванні користувачів та інтерактивної електронної комунікації з ними у соціальних мережах. Результати дослідження доцільно використовувати в освітньому процесі профільних закладів вищої освіти, зокрема в системі підготовки та перепідготовки фахівців зі спеціальності В 13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа», для оновлення змісту навчальних компонент бібліотекознавчого циклу.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків,

списку використаних джерел та додатка. Структурні частини дисертаційної роботи внутрішньо пов'язані між собою, розкривають тему дослідження і становлять органічну єдність. Наукові положення та висновки, представлені у дисертації, є обґрунтованими та детально розкритими. Робота є змістовною, з логічним викладенням матеріалу, комплексним розкриттям проблеми. Автором досягнуто поставленої мети, а вирішення поставлених завдань складають цілісне та завершене дослідження.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання дисертаційного дослідження, методологію, сформульовано наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, описано методи, які були використані у дослідженні, особистий внесок здобувача, зазначено апробацію результатів дослідження, відомості про публікації, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження сервісів цифрових бібліотек у системі обслуговування користувачів» проаналізовано стан наукового розроблення теми щодо діяльності бібліотек України в умовах інформатизації та цифровізації, представлено систематизовану джерельну базу еволюції уявлень про формування цифрових бібліотек в Україні та впровадження цифрових сервісів в обслуговування користувачів, теоретико-методологічні засади й уточнено понятійний апарат дослідження.

У другому розділі «Особливості функціонування сервісів цифрових бібліотек» з'ясовано, що на сьогодні потребує уваги вивчення досвіду провідних бібліотек світу, які активно здійснюють проєктну діяльність задля удоступнення найцінніших ресурсів як культурного надбання людства, а також зосереджено увагу на особливостях функціонування цифрових бібліотек, які формуються на сайтах українських бібліотек і є комплексними інформаційними системами. Висловлено думку щодо соціальних медіа, які стали невід'ємною частиною бібліотечної

діяльності, оскільки надають бібліотекам можливість залучати користувачів до багатоаспектної комунікації, одночасно просуваючи бібліотечні послуги та ресурси за межі географічних кордонів і фізичних бібліотечних просторів.

У третьому розділі «Перспективні тенденції обслуговування користувачів в умовах цифровізації» на основі системного підходу визначено основні елементи системи обслуговування користувачів. З'ясовано, що за останні десять років українські бібліотеки створили велику кількість нових бібліотечно-інформаційних продуктів і впровадили нові сервіси. Доведено, що розбудова сервісів для українських бібліотек є стратегічним напрямом розвитку, де центром уваги є користувач та задоволення його потреб (інформаційних, пізнавальних, розважальних, освітніх, культурних, дозвіллевих, комунікаційних тощо). Установлено, що питання класифікації інформаційних потреб користувачів надзвичайно широке, проте жодна класифікація є не повною, а лише доповненням іншої. Визначено, що мобільні бібліотечні сервіси – це ті послуги, які користувач може отримати у будь-який час та в будь-якому місці за допомогою мобільного телефона з підключеним мобільним інтернетом. Доведено, що перспективою розвитку цифрових бібліотек є розбудова бібліотечних сервісів у напрямі персоналізації ресурсів і послуг на основі алгоритмів, які вивчають інформаційну поведінку користувача. Важливим є також продуктивний розвиток сервісів зі спільного використання даних, тезаурусів, наборів метаданих тощо. Визначено, що на сучасному етапі розвитку інформаційно-бібліотечної сфери дистанційні сервіси цифрових бібліотек розробляють з урахуванням фізичних, атмосферних, технічних, функціональних, операційних складників та розповсюдження позитивного досвіду.

Висновки дисертації містять узагальнені положення отриманих результатів дослідження: вони чіткі, логічно обґрунтовані, відповідають

поставленим завданням і меті дослідження. Список використаних джерел репрезентативний і відображає належний рівень опрацювання досліджуваної проблематики. Ідеї та елементи наукових праць інших фахівців, цитати супроводжуються належними посиланнями на авторів та відповідні джерела інформації.

Оформлення списку відповідає вимогам Національного стандарту України 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій у наукових публікаціях. За темою дисертації опубліковано 12 одноосібних наукових праць автора, з яких: 3 статті у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна, архівна справа»; 9 праць апробаційного характеру.

Оцінка рівня опанування здобувачем методології наукової діяльності. Досягнуті автором результати дослідження є науково достовірними та логічними, що підкріплюється ґрунтовним опрацюванням законодавчо-нормативної бази, наукових джерел, систематизацією отриманих відомостей і концептуальних положень. Юдов А.М. засвідчив високий ступінь опанування наукової методології, навичок аналізу, синтезу, що характеризується обраною і застосованою в науковому дослідженні сукупністю наукових методів. Зрештою, це дало змогу виконати всі завдання дослідження та досягнути обґрунтованих результатів.

Дані про відсутність текстових запозичень і порушень академічної доброчесності. Під час рецензування дисертації порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, текстових запозичень без посилань, фабрикацій і фальсифікацій) не виявлено. У роботі не використовуються ідеї і розробки, що належать співавторам. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою, всі результати дослідження належать автору особисто.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Водночас, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, його науковий рівень і здобуті результати, доцільно висловити окремі зауваження й пропозиції:

1. У другому розділі дисертації здійснено ґрунтовний аналіз сервісів українських цифрових бібліотек та наведено значний обсяг фактичного матеріалу щодо їх функціонування. Разом із тим, для підвищення наочності викладеного матеріалу й полегшення сприйняття результатів дослідження доцільним видається подання узагальнених результатів порівняльного аналізу сервісів, що використовуються провідними українськими цифровими бібліотеками у вигляді таблиць або схем.

2. Запропонована автором модель сервісу цифрової бібліотеки (рис. 3.2, с. 116), яка відображає основні складники сучасного бібліотечного сервісу з позицій користувача. Водночас дискусійним видається відсутність у запропонованій моделі бібліотекаря як одного з ключових суб'єктів бібліотечно-інформаційного обслуговування. На нашу думку, доцільно було б додатково аргументувати таке концептуальне рішення та визначити місце бібліотечного фахівця у запропонованій моделі.

3. Автор переконливо показує вплив цифрової трансформації на розвиток бібліотечних сервісів та дистанційного обслуговування користувачів. Водночас, на нашу думку, доцільно було б більш чітко окреслити, яким чином цифрова трансформація змінює характер взаємодії бібліотеки з користувачем та які принципово нові форми бібліотечно-інформаційного обслуговування вона формує.

Проте зазначені зауваження мають рекомендаційний характер, не применшують наукової цінності результатів дослідження та не впливають на загальну оцінку його результатів.

Висновок. Дисертація Юдова Андрія Миколайовича «Сервіси цифрових бібліотек у системі обслуговування користувачів», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», відповідає «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 341 від від 21.03.2022 р.), що дає підстави для присудження Юдову Андрію Миколайовичу наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Рецензент:

кандидатка культурології, доцентка,
доцентка кафедри інформаційної діяльності
та зв'язків з громадськістю

Київського національного університету

культури і мистецтв

Людмила ПРОКОПЕНКО

Підпис	<i>Людмила Прокопенко</i>	свідчую.
Начальник ВК	<i>Андрій</i>	
"24"	07	2026 р.

